

Lofotr vikingmuseum

Sesongplan 2009 – eksperimentell arkeologi og håndverk

Vi tar forbehold om endring av programmet

Perlemaking

30. april – 9. juni

Det ble funnet 30 glassperler av varierte typer ved utgravingen av høvdinghuset (Borg I) på slutten av 1980-tallet. Smeltet glass er i noen grad påvist, men vi har ikke belegg for perleproduksjon på Borg. Flertallet av perlene er trolig importert, men perlematerialet på Borg er i liten grad undersøkt utover funngjennomgangen til Ulf Näsman i hovedpublikasjonen fra Borg; ”Beads of amber, carnelian, glass, jet roc-crystal and stone s”, side 231 – 240.

Jannika Grimbe skal bygge en perlemakerovn av leire i boligdelen i høvdinghuset og demonstrere perlemaking slik vi tror det ble utført i vikingtiden. Prosjektet skal primært demonstrere perlemaking fra vikingtiden generelt og rekonstruksjon av perler funnet på Borg spesielt.

Bygging av steingjerde

11. – 22. mai

Vi fortsetter byggingen av steingjerder ved høvdinghuset – 3. sesong. Arbeidet utføres av Arthur Johansen. Han begynte med steingjerdet omkring urtehagen og gjerdet mot inngangen til høvdinghuset. I fjor bygget han om lag halvparten av steingjerdet omkring grisebingen der vi har villsvinene.

Johansen, som egentlig er en svært dyktig treskjærer, slutfører steingjerdet omkring grisebingen. Eldre bilder viser stein- og torvgjerder på prestegården. Disse er hovedsakelig ryddet bort i dagens kulturlandskap – det ligger en stor steinfylling i nedre delen av jorden mot Rystadelta. Foruten å gjeninnføre steingjerder i kulturlandskapet på Borg trengs gjerdet rundt grisebingen for å holde grisene på plass – de respekterer ikke alltid strømgjerdet.

Rekonstruksjon av Skjoldehamdrakten

3. juni – 2. september

Skjoldehamdrakten ble funnet ved torvstikking i myr på Skjoldehamn på Andøya i 1936. Drakten ble i sin helhet publisert av Guttorm Gjessing i Viking 1938. Det foreligger ingen senere publisering av draktmaterialet på grunnlag av studier av selve drakten som helhet. Aspekter av funnet er behandlet/publisert i ulike sammenhenger slik som hetten og beinmaterialet.

Skjoldehamdrakten skrives seg trolig fra 1000- eller 1200-tallet. Dateringen er omdiskutert, så vel som draktens etniske tilknytning og kjønnsstilhørighet. Skjoldehamdraktens virkningshistorie er et interessant tema i seg selv, særlig sett i lys av Dan Halvard Løvlids helhetlige gjennomgang av det empiriske materialet. Dan Halvard skriver hovedfagsoppgave i arkeologi om drakten der en rekonstruksjon av selve drakten utgjør en vesentlig del.

Prosjektet ble påbegynt i 2008 sammen med Tone Johansen, Karin Sliper og Inger Lepsø.

Prosjektet videreføres i år med bistand fra Karin Sliper. Årets prosjekt vil fokusere på veving

av det rutete teppet som innhyllet liket og grindveving av ankelbåndene med plukking av det kompliserte mønsteret. På bakgrunn av fjorårets erfaringer der tilsvarende trådtykkelse etc. var umulig å få tak i videreføres prosjektet på grunnlag håndspunnet tråd av naturfarget ull. Resultatet av prosjektet vil foreligge i Dan Halvard Løvlids hovedoppgave før jul 2009. Inntil videre kan du lese mer om prosjektet på hjemmesiden vår, eller følg denne lenken. [Lofotr 01/08](#): Tekstilprosjektet gjennomføres i boligdelen i det rekonstruerte høvdinghuset.

Eksperimenter med ullseil og seiling

Medio juni – medio august

Elever fra seillinja ved Fosen folkehøyskole og lærer Vegar Heide sydde et ullseil til ”Femkeipingen”, vår rekonstruksjon av den største følgebåten i Gokstadskipet fra 900-tallet. Ullstoffet er vevd av Nille Glæsel som en del av et tidligere prosjekt ved Lofotr (NORCE). Vi mangler kompetanse på syng av seil og satte bort oppgaven til seillinja på Fosen folkehøyskole. Seillinja brakte seg seilet da de seilte fembøringen sin fra Fosen til Lofotr i mai. Det rekonstruerte ullseilet på 16 kvadratmeter er for tiden utstilt i fjøsdelen i høvdinghuset. En egen rapport fra rekonstruksjonen av seilet vil bli lagt ut på vår nettside etter hvert.

Vi planlegger videre seilforsøk med seilet i sommer, men seilet må bakes/smøres før bruk. Seilforsøkene blir utført av Lofotr ved Terje Bøe i samarbeid med to elever fra seillinja på Fosen folkehøyskole. Foruten seilforsøkene med ”Femkeipingen” skal elevene seile turister med en nordlandsbåt (en firroring).

Rekonstruksjon av hodelag til hest

13.-21. juni

Ved utgraving av høvdinghuset ble det funnet et beslag til hodelag fra tidlig merovingertid. Funnet tilhører den eldste fasen i huset – den 67 meter lange hallen som var i bruk i perioden ca 600 – 700 e.Kr. Tilsvarende beslag er påvist i graver, blant annet Vendel, og de store beslagene finnes da parvis sammen med et par mindre beslag. Laura Bunse, arkeologistudent fra Tromsø, ønsker å rekonstruere et hodelag av lær med rekonstruerte beslag. En rekonstruert hodelag er allerede i bruk på Borg. Hensikten med den nye rekonstruksjonen er et hodelag som er bedre tilpasset hestens faktiske anatomi. Det nye forslaget tar utgangspunkt i belastninger som indikert av bruddspor/slitespor på funn av beslag – for eksempel det som er funnet på Borg. Bronsebeslagene som skal brukes i prosjektet ble laget av bronsestøper Ken Ravn i 2007. Arbeidet med rekonstruksjonen av hodelaget vil foregå i boligdelen i det rekonstruerte høvdinghuset.

Treskjæring av et hestehode

24. juni – 29. juli

Som en del av den nye utstillingen i et fremtidig nybygg skal det rekonstruerte hodelaget monteres på en treskulptur av et hestehode i full størrelse. En av hestene på Borg har stått modell til skulpturen som ble påbegynt av Doreen Wehrhold i 2008. Vi slutfører arbeidet med treskulpturen i år. Doreen Wehrhold er opprinnelig tysk, men har utført forskjellige rekonstruksjonsprosjekter for museet de siste fire årene. I fjor rekonstruerte hun for eksempel rorkulten fra Gokstadskipet. Skulpturen utformes som en realistisk visualisering som et moderne uttrykk – slik et hestehode trolig så ut i vikingtiden.

Oljeproduksjon i hellegrop

24. – 26. juni

Lofotr vikingmuseum gjennomførte eksperimenter med brenning av sel- og hvalspekk i rekonstruerte hellegroper fra jernalderen i Kvænangen i Nord-Troms i 2008. Forsøkene med selspekk var særdeles velykkede – vi fikk ca 80 % utbytte av spekket, noe som tilsvarer moderne produksjonsmetoder med stem. Hvalspekket av vågehval var derimot umulig å transformere til olje i den rekonstruerte hellegropa. Forskjellen er interessant da hellegropene i litteraturen gjerne tolkes i forbindelse med oljeproduksjon generelt. Vi gjør derfor et nytt forsøk med spekk fra andre deler av dyrene – og yngre dyr, den såkalte spekkhunden. Årets hellegrop rekonstrueres et sted nede ved naustet. Prosjektet utføres av Gøril Nilsen fra Institutt for arkeologi ved Universitetet i Tromsø og Lars Erik Narmo fra Lofotr vikingmuseum.

Lys fra kole

24. juni – 9. juli

Fredrik Larsson er arkeolog og har skrevet en avhandling om norrøne og eskimoiske koler. Koler brukes til belysning og til oppvarming. Prosjektet planlegges ytterligere før gjennomføring, men vi ønsker å rekonstruere en eller flere koler av kleberstein fra vikingtid og bruke disse til videre forsøk med belysning med ulike oljer og veiker. Tranolje av skreilever skaffes lokalt. Fra et prosjekt i 2008 har vi tilgang på egenprodusert selolje – produsert i en rekonstruert hellegrop i Kvæfjord i Nord-Troms. Lykkes vi med produksjon av olje av hvalspekk (se over) forsøker vi også med hvalolje. Ulike parametre må vurderes i prosjektet, men spørsmålet i utgangspunktet er om det er forskjell på lyset fra ulike oljer i koler med noe ulik utforming.

Smed i smia

10. juni – 26. juli/27.juli – 9. august

Lofotr vikingmuseum prøver så langt mulig å ha en smed i smia. Det har vist seg vanskelig å få en fast smed og mange smeder har brukt smia. Jimmi Lian har lenge hatt et sterkt ønske om å bli smed og skal stå i smia på permanent basis i museets åpningstid. Lian er under opplæring og årets prosjekter vil ta utgangspunkt i dette. Lian arbeider i smia til ca. 26 juli. Etter planen overtar den svenske smeden Götz Breitenbücher med Jimmi som læregutt fra den 27. juli. Breitenbücher står i smia til over Vikingfestivalen.

Kullbrenning, jernvinne og videreforedling av luppejern

Medio juli – medio august

Lofotr vikingmuseum har gjennomført eksperimenter med kullbrenning siden 2002, se hjemmesiden vår eller følg denne [Lofotr 04/08:](#). Kullet skal brukes i jernproduksjonen under vikingfestivalen og våre erfaringer tilsier at vi må starte tidligere og holde på lenger. Brenningen av ei mile tar anslagsvis 4 – 5 døgn, noe som tilsvarer en dobling i forhold til tiden vi avsatte i fjor og ved tidligere prosjekter. Prosjektet gjennomføres som et samarbeid mellom Lofotr vikingmuseum og Kittilbu utmarksmuseum ved Stein Kraugerud. Vi har invitert flere forskere til å delta i forsøket, blant annet fra Universitetet i Oslo og Vitenskapsakademiet i Østerrike. Tidspunkt for gjennomføringen av kullbrenningen er ikke endelig avklart men blir trolig medio juli.

Lofotr vikingmuseum har gjennomført flere prosjekter med blestring av myrmalm, både på museet her i Lofoten og i samarbeid med andre, spesielt Kittilbu utmarksmuseum i Gausdal

(en del av Randsfjordmuseene). Grunnet fjorårets skader må vi bygge opp igjen sjakta av leire i ovnen. Dette er relativt tidkrevende og må starte i god tid før ovnen skal brukes – Prosjektet blir igangsatt samtidig med kullbrenningen (ikke endelig fastsatt).

Den rekonstruerte ovnen skal brukes til produksjon av jern fra myrmalm under Vikingfestivalen 5.- 9. augsut. Blestringen utføres av Stein Kraugerud og Lars Erik Narmo. Erich Nau og Lukas Zach fra Universitetet i Wien planlegger å reise oppover til Lofoten med malm fra Østerrike for å prøve den i vår ovn/gjennomføre eksperimentell jernfremstilling sammen med oss. I uke 36 deltar for øvrig Narmo i "blestringsuka" på Kittilbu utmarksmuseum som en del av en arbeidsutveksling mellom de to institusjonene.

Sammen med Kittilbu utmarksmuseum har vi over flere å produsert jernlupper som må renses for slagg og bearbeides videre før det er egnet til redskapsmetall. Smeden Götz Breitenbücher behersker denne teknikken. I forbindelse med smining under Vikingfestivalen planlegger vi videreføring av de luppene som er produsert så langt. Gjennomføringen av prosjektet forutsetter tilstrekkelig finansiering. Jernet planlegges brukt i videre prosjekt med produksjon og videre testing av myrjernets egenskaper på det rekonstruerte vikingskipet Lofotr.